

שיעורי
הלכה ישראל

דיני
ממונות

המצויים

שיעור ב' | פרשת בשלח תשפ"ד

דיני גזל וטעות עכו"ם [א']

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

דברי בעל ה'סמ"ג' ז"ל בחומר עניין זה

כתב בעל ה'סמ"ג' ז"ל (מגדולי הראשונים; מ"ע ע"ד - השבת אבידה) לבאר גודל עניין ההליכה במידת האמת, וזת"ד: "כבר דרשתי כי עתה שהאריך הגלות יותר מדי, יש לישראל להיבדל מהבלי העולם ולאחוז בחותמו של הקדוש ברוך הוא שהוא 'אמת', ושלא לשקר לא לישראל ולא לגוים ולא להטעותם בשום עניין, ולקדש עצמם אף במותר להם, שנאמר (צפניה ג, יג) 'שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית'. וכשיבוא הקדוש ברוך הוא להושיעם, יאמרו הגוים, **בדין עשה כי הם אנשי אמת ותורת אמת בפיהם**, אבל אם יתנהגו עם הגוים ברמאות, יאמרו, **ראו מה עשה הקדוש ברוך הוא שבחר לחלקו גנבים ורמאים**", עכת"ד.

סיפור נורא

וכדאי להעתיק כאן סיפור נורא אשר אירע בימים אשר לפני רעידת אדמת כל העולם במלחמה הנוראה, והאנטיסעמיטיזם כבר בער באירופה והרשעים הגרמניים התכוננו לאבד את עם ישראל ח"ו, כאשר עיקר התססתם היה שהיהודים הם עם גזלנים ורמאים, עפ"ל.

אירע אז שיהודי אזרח גרמניה קנה בולים (Stamps) בפאסט אפיס וקיבל עודף (Change) יותר ממה שהיה צריך, ומיד הלך והעמיד את הפקיד על הטעות, והחזיר העודף.

נדהם הפקיד הגרמני והתפעל מזה, וחשב לעצמו שאולי היהודים אינם גזלנים ורמאים כמו שכולם 'יודעים'... על כן החליט לנסות בזה 'כמה יהודים', ונתן להם יותר עודף ממה שצריך, **ואכן כולם החזירו את העודף**, לעיניו המשתאות של הפקיד.

זמן מה לאחמ"כ בפרוץ המלחמה הנוראה, אחרי שהפקיד הגרמני כבר הספיק להבין שהיהודים הם עם כשרים ויותר 'קורעקט' משאר הגויים, החליט לפעול נגד רצון האכזרי של ממשלתו, והחביא הרבה יהודים במסירות נפש (כידוע), והחיה אותם לפליטה גדולה.

וכל זאת כדי לדעת ולהשכיל שדברי בעל ה'סמ"ג' ז"ל חיים וקיימים.

כללי אונאה, גזילה וטעות עכו"ם

הלכה בשורשה

אופני ההיתר:

שני סוגי היתרים יש באונאת עכו"ם: א. טעותו ב. הפקעת חובו.

אופני האיסור:

שבעה סוגי איסורים יש באונאת עכו"ם, בטעותו ובגזילתו, ואלו הם:

א. גזילת עכו"ם אסורה מה"ת (רמב"ם הל' גניבה פ"א; מהרש"ל בש"ך סק"א; הרב סי' ב' י"א, סי' ז' ד') ואם גזל – חייב בהשבת הגזילה (עי' נוב"י קמא יו"ד סי' צא; מקורות באמרי יעקב סי' ז' אות ט"ו).

ב. אונאה בשווי (Value) המקח, השכירות או העבודה (הרב סי' ב' י"א, וכהרמב"ם).

ג. אונאה וגניבת דעת כשמוציא ממון מהגוי ע"י שקר, או שיעשה טובה בחינם (הרב סי' ב' י"א).

ד. מום במקח שמוכר לגוי חפץ שקצת מקולקל (Defect) (שם).

ה. להטעות עכו"ם אסור מה"ת – לדעת הרמב"ם, רש"ל, ש"ך (סי' שמ"ח) והרב (שם), ולדעת רש"י והרמ"א – אסור מה"ת כשיש חילול השם.

ו. הפקעת חובו (כשבא הכסף לידי ישראל בהיתר), הרי שבמקום שיש חילול השם, אסורה מה"ת, ודין זה נוגע בהלוואה, שכירות, פועלים ובעלי מלאכה, אולם בפקדון – מחלוקת.

ז. טעות עכו"ם מעצמו במקום חילול השם, דהיינו במקום שייוודע לעכו"ם שהישראל לקח ממנו ממון או חפץ מחמת טעותו, אסורה מה"ת (רב סי' ז' ס"ד, וכס"מ שם, גר"א

שם), לכן יאמר מראש שלוקח רק בתנאי שהוא סומך עליו (שם).

יהיה לכם ~ ועשית הישר והטוב

הלכה למעשה

א. גזילה וגניבה:

גזילה וגניבת עכו"ם אסורה מה"ת – כדעת הרמב"ם (שם), מהרש"ל ש"ך (שם), הרב (שם), אך לדעת רש"י (סנהדרין נז, א), רמ"א שם ל"א א' – אסורה מה"ת משום חילול השם, ולכן צריך להיזהר בזה בכל האופנים דלהלן וכיוצ"ב:

ב. לקחת או להשתמש עם חפצי בעל מלאכה:

❖ גוי בעל מלאכה שמשאיר חפציו או מאטריאל (Material) בבית הישראל, אסור לישראל לקחת מהם אפילו מעט בלי רשותו – משום גניבת עכו"ם, אבל אם שכחם בבית הישראל, אינו צריך להחזיר (כדין 'אבידת גוי').

ג. תשלום על חפץ שלא נכלל בחשבון:

❖ המשלם על קנייה בשופינג סענטער (Shopping Center) והקופאי (Cashier) בטעות לא עשה סקען (Scan) על חפץ אחד ונתנו בשקית, הרי שאסור לו לקחת משם החפץ בלי תשלום (ואין זה כ'אבידת גוי', שהרי לוקח החפץ מרשות הגוי).
❖ אכן אם הביאו לו הקנייה מחוץ לחנות או שנשלח לו החפץ לביתו, אינו צריך להחזירו, כדין 'אבידת גוי'.

ד. להטעותו:

אסור לגרום שיטעה הגוי, ואפילו במקום שאין חילול השם (רמב"ם שם; מהרש"ל בש"ך שם; הרב שם; ועי' רמ"א שם).

ה. איסור הטעיית ביטוח (Insurance):

❖ מי שהיה לו נזק בבית כגון מפיצוץ צינור מים וכדומה, וניזוקו הרבה חפצים, אסור לו לתבוע חברת הביטוח (Insurance) על יותר נזק מהמציאות.

ו. רופא בהטעיית הביטוח:

❖ וכן אסור לומר לרופא לכתוב תביעת ביטוח רפואי (Health Insurance) על מחלות שלא היו, או ליתן לו רשות לדווח (Report) על ביקורים שלא התקיימו.

בעיני השם ~ למען ייטב לך

ז. החזרת מוצרים (Merchandise) שנקנו:

הקונה מוצרים (Merchandise) כגון מזגנים (Air-Conditions), שולחנות כסאות או כלי עבודה (Tools), מתי מותר להחזירם אחר ההשתמשות בהם ולבקש את הכסף בחזרה:

- ❖ כשיש לחברה מדיניות החזרה (Return Policy), מותר להחזירם לכו"ע אף לאחר השימוש.
- ❖ אם נפחת מדמיו אחר השימוש אך אינו ניכר, אסור מטעם 'גניבת דעת' (סי' רכ"ח ס"ב).
- ❖ אם שואלים סיבת ההחזרה, אסור לשקר ולומר אחר שנגמר שימוש - שאינו מתאים לו וכדומה בכל דבר שאינו נכון (רמב"ם שם; מהרש"ל בש"ך שם; הרב שם; ועי' רמ"א שם).
- ❖ אם נשבר אצל הקונה, אסור להטעותם ולומר שקיבל מהם מלכתחילה דבר מקולקל, כי עי"ז גונב דעת הגוי - שחושב שחייב לו כסף (שם, ושם).

ח. לתבוע חברה כגון אמאזון (Amazon) על מוצרים שלא הגיע:

- ❖ אסור לתבוע מחברת מסחר אונליין - החזרת תשלום על מוצר שלא הגיע, כשבפועל זה כן הגיע (שם).

ט. אזור של תושבים יהודים לעניין תלונות (Claims):

- ❖ משום חומרת חילול השם - יש להיזהר מה"ת במקום שהוא ידוע כאזור של יהודים, כגון שניכר ע"י המיקוד (Zip-Code) וכדומה, וצריך להיזהר שם ביותר מלהטעות או להונות אפילו חברות שעובדים אונליין (Online companies), כגון לבקש כסף בחזרה או להטעות בעניין תשלומים שלא כדין, כי הם עושים איסוף מידע (Data Statistics), ויראו שמאזור זה יש הרבה תלונות (Claims), ובמקום חילול השם - לכל הפוסקים טעות עכו"ם אסור מה"ת.

י. טעות גוי מעצמו:

- ❖ אבל אם טעה הגוי מעצמו, מותר, אך כתב הרב (סי' ז', ד') שיאמר לו - ראה שאני סומך עליך, כגון:
- ❖ גוי שנתן יותר כסף ממה שצריך על מקח.

- ❖ שהחזיר יותר עודף (Change) ממה שהיה צריך להחזיר.
 - ❖ קאר סערוויס שהמתין כשעה וטעה לחשוב שהמתין רק חצי שעה.
 - ❖ חברה כגון אמאזון (Amazon) ששלחו לו חפץ בטעות, או ששלחו שנים במקום אחד, או סוג יקר במקום סוג זול.
- הרי שבכל אלו, מותר לכו"ע להרוויח מטעות הגוי, ואינו חייב לעוררו על טעותו, אבל זהו בשני תנאים:

- ❖ שהישראל לא גרם על ידי דיבורו או על ידי כתיבה שהגוי יבוא לידי הטעות.
- ❖ שלא יגרום בזה לחילול השם (או כנ"ל שייודע להם מהמידע (Data Statistics) שבאותו אזור יהודי מתעלמים מטעויות).

יא. פועל גוי שטעה:

- ❖ גוי פועל או נהג (Driver) שטעה מעצמו ומבקש סכום פחות ממה שסוכם ביניהם, אינו צריך לתקנו, ואינו צריך לשלם אלא מה שמבקש ממנו עכשיו (ככל 'גניבת דעת' שאסור רק כשגורם לזה).

יב. הפקדה (Deposit) בטעות ע"י הבאנק:

- ❖ באנק שהפקיד כסף לחשבון (Account) בטעות מצד הבאנק, לא ישתמש עם הכסף, שכן בדרך כלל יעמוד הבנק על טעותם – כפי שיעידו הבקיאים בדבר, ויגרום לחילול השם (ולפעמים גם יהיה דיווח פלילי (Crime-report) נגד בעל העקאונט).

יג. חברה (Company) שנותנת כסף בטעות:

- ❖ חברת עכו"ם שמתקשרת ומודיעה שלפי ידיעתם (According Their Info) הם חייבים לישראל כסף או חפץ, אבל מקודם צריך להשיב על כמה שאלות, הרי שמותר רק להשיב שאינו יודע, אבל אסור לשקר באינפורמציה שתגרום להם לטעות ולשלוח לו הכסף או החפץ שלא כדין (ויש לשאול דעת מו"צ בזה).

יד. לגרום שיטעה הגוי:

- ❖ אסור לגרום לטעות הגוי, כגון ע"י שליחת עדכון (Update) מוטעה לגוי וכדומה ע"י דיבורים שונים של ישראל, ואפילו באופן שלא יבוא לידי חילול השם, כי אסור להטעות הגוי כמו שאסור לגזול מהגוי בכל אופן (שם ושם).
- ❖ וע"כ אסור לדווח לאמאזון (Amazon) שלא קיבל החפץ שהזמין – כדי שישלחו

עוד פעם בחינם וכדומה.

טו. חבילת ישראל שקיבל בטעות:

- ❖ קיבל מגוי חבילה שמיועדת לקונה יהודי, אינו צריך להשיבה, כי הרי זה טעות עכו"ם (ואע"פ שהקונה הוא יהודי, אינו צריך לקיים בזה 'השבת אבידה', כי עדיין אינו שייך ליהודי הקונה).
- ❖ אבל כשהיהודי צריך לזה ונחוץ לו מאוד, יעשה 'לפנים משורת הדין' ויתן אותה ליהודי (ב"מ ל, ב).

טז. תשלום על הסעה (Car service):

- ❖ קאר סערוויס שעשה כמה תחנות (Stops), ומפאת שיכחה – ביקש תשלום רק על תחנה אחת, אינו צריך לשלם על השאר, אבל אם שאל לישראל אם כבר שילם על השאר, אסור להטעותו.

יז. מחזיר רכב להשכרה (Car-Rental):

- ❖ המחזיר רכב (Car) להשכרה (Car-Rental) ששייכת לעכו"ם, ויש קלקולים שנגרמו ע"י הישראל, הרי שאם הגוי המפקח אינו מרגיש בהם, אינו צריך להודיע (כדין טעות עכו"ם מעצמו).

יח. להפחית מיילעדז'ש (Mileage):

- ❖ אסור להפחית מיילעדז'ש (Mileage-מונה מרחקים) של הרכב שנשכר מעכו"ם, אך אם התקלקל המונה (Meter) מאליו, אינו צריך להודיעו.

יט. נזקי רכב:

- ❖ אסור להזיק במזיד שום רכוש של גוי (שג"א סי' פ"ח; הרב סי' ת"מ; חק יעקב שם).
- ❖ אבל אם טעה ועשה בשוגג תאונה (Accident) והזיק רכב של גוי שחנה (Parked) בצד הרחוב, אינו צריך להודיע ולשלם מה שהזיק (כדין 'הפקעת חוב', ובצירוף שיטת הרמב"ם בכל היזק בשוגג).

כ. שבר חפץ בחנות:

- ❖ וכן העושה קניות (Shopping) בחנות של גוי, כגון דיפארטמענט (Dept. Store) וכדומה, ובעת שחיפש בין החפצים – נפל בטעות בקבוק אחד ונשבר על ידו, אינו צריך לשלם עבורו.

הלכות עולם לו (נדה עג, א)

הלכה ברורה בשינוי מקום בפירות ז' המינים ובמזונות

לכתחילה לא ייצא:

א. לפני שמברך ברכה האחרונה, לכתחילה לא ייצא אפילו חוץ מפתח ביתו, וכ"ש לבית אחר (רמ"א קע"ח ס"ב; מ"ב ל"ה).

הניח אחד בבית:

ב. אכל עם משפחתו או עם חבריו ומניח שם אפילו אחד, מותר לצאת, וכשיחזור לאכול אינו צריך לברך עוד פעם ברכה ראשונה (שם).

רוצה לאכול במקום השני:

ג. אף אם רוצה לאכול עוד מאותו דבר במקום השני, יברך קודם ברכה האחרונה לפני שייצא, ואח"כ יברך עוד פעם ברכה ראשונה כשימשיך שם לאכול (ואין זו ברכה שאינה צריכה) (וזאת הברכה פ"ו ע"ש 60 בשם הגריש"א; ברכת הבית ש"כ ס"ד).

לא בירך ברכה האחרונה לפני שיצא:

ד. אם לא בירך ברכה האחרונה לפני שיצא, ורוצה לאכול עוד מאותו דבר במקום השני, לא יברך עוד פעם ברכה ראשונה כשימשיך שם לאכול, ואחר אכילתו – יברך שם ברכה אחרונה (מ"א י"ב; מ"ב מ"ה, ושעה"צ מ').

Sponsored by:



CHESAPEAKE
MANAGEMENT

For all your Property Management in the Maryland area

Call: 410-782-3333

יצא לאור ע"י הרב יהודה אליקים מאנהייט - מו"צ בק"ק ברוקלין יצ"ו

הנצחות הערות והארות נא להתקשר - dineimumoynes@gmail.com